

LANDSKAPSSTYRELSENS MEDDELANDE
till Landstinget angående de
riktlinjer landskapsstyrelsen
avser att följa inom turistpo-
litiken.

Turistnäringen på Åland representerar ca en femtedel av syssel-
sättningen och av bruttoregionalprodukten. Turismen är också av
stor betydelse för den regionala fördelningen av sysselsättning-
en.

Turistnäringen möter på 90-talet ett samhälle med höga krav på
utbildning, kulturutbud, fritidsaktiviteter, hälsa och boende.
Orter som karaktäriseras av ren miljö, oförstörd natur och rikt
kulturliv blir alternativ till storstäder och högexploaterade
turistmetropoler. Medvetenheten om kvalitet ökar på alla områden.

När olika hinder för rörelse av kapital, varor, tjänster och
personer avskaffas ökar internationaliseringen och medför också
en hårdare konkurrens inom turismen. Avreglering av transporter
och utvecklingen av kommunikationerna kommer att förkorta
avstånden och göra resorna billigare. Samtidigt kan dock avskaf-
fande av den skattefria försäljningen medföra betydande extra-
kostnader för transporterna till och från Åland.

När inkomsterna ökar och den lediga tiden blir längre förändras
resestrukturen. Ungdomar, handikappade, äldre och andra grupper
reser mera och ställer nya krav på turistnäringen. På senare år
har speciellt affärsturismen och konferens- och kongressmarknaden
expanderat och nya produkter utvecklas kontinuerligt.

Efterfrågan på specialiserade resor kommer att öka. Särskilda
aktiviteter och evenemang, historia, kultur och natur kommer att
bli allt viktigare inom turismen.

Landskapsstyrelsens riktlinjer för turistpolitiken är en del av
den allmänna målsättningen för näringslivets utveckling och kan
sammanfattas med följande (se också bilaga).

- * mångsidig näringsstruktur
- * geografisk spridning av aktiviteter
- * kompetensutveckling
- * samhällskvalitet

Utveckling av turismen tar sin utgångspunkt i tre områden som är
specifika för Åland:

I Den unika natur- och kulturmiljön

II Ålands historia och den åländska självstyrelsen

III Ålands sjöfartstraditioner och havsmiljö.

Dessa utgångspunkter ger en naturlig grund för Ålandsturismens profil, där natur- och kulturmiljön måste utnyttjas så att den bevaras medan de andra utgångspunkterna mera måste lyftas fram och utvecklas.

Huvuddelen av investeringarna och ansvaret för verksamheten inom turistnäringen utgår från det privata näringslivet. Landskapets roll är att samordna, verka för långsiktiga mål, utveckla infrastrukturen och eftersträva samhällsekonomisk effektivitet.

Allmänna riktlinjer

Den traditionella basturismen utgör kärnan också i framtidens turism på Åland men attraktionskraften måste stärkas genom en tydligare profil och genom utveckling av aktiviteter och möjligheter till upplevelser. Samtidigt förstärks också intresset hos kryssningsresenärer i allmänhet och speciellt för Åland som ett attraktivt resmål för Östersjöns kryssningstrafik.

En avgörande och grundläggande förutsättning för turismen på Åland är fortsatta goda kommunikationer till och från Åland och ett kostnadsläge som gör de åländska turistföretagen konkurrenskraftiga.

Utöver basturismen finns ett stort antal turister som styrs av det kommersiella utbudet från färjor, hotell och anläggningar. Den marknaden påverkas mera av kommersiella insatser än av turistpolitiska åtgärder. Intresset för att återkomma till Åland som "basturister" är dock beroende av den allmänna bilden av Åland, tillgången till aktiviteter och upplevelser och hur den åländska turistprofilen förs fram.

Den huvudsakliga uppgiften för turistpolitiken blir att stödja aktiviteter och utveckla möjligheterna till upplevelser.

Turistpolitiken syftar till att

- * ge turismen på Åland en profil som är anpassad till det åländska samhället och åländska traditioner
- * initiera samhällsekonomiskt betydelsefulla projekt som stärker turistnäringen
- * samordna turistnäringens marknadsföring och produktutveckling
- * utveckla infrastrukturen, främst kommunikationer och utbildning.

Turistpolitiken skall främja en attraktiv natur- och kulturmiljö och eftersträva hög kvalitet inom kommunikationer, boende och aktiviteter.

Turistpolitiken skall inriktas så att den främjar en regional spridning av sysselsättningen.

Landskapet skall understöda nya aktiviteter och attraktioner, särskilt sådana som kan utjämna säsongvariationer.

Landskapet bör ta initiativ till investeringar i turistanläggningar av samhällsekonomisk betydelse i samverkan med näringslivet och med gemensam finansiering. Medel har reserverats i enskilda årsstaten för utredningar av olika projekt (se också bilaga). Landskapsstyrelsen avser att i första hand satsa på en badanläggning och ett sjöfartskvarter.

Landskapet bör stöda kommunerna att ta initiativ till utveckling av turismen på lokal nivå.

Kommunikationer

Det åländska kommunikationssystemet måste anpassas till ökade krav på tillgänglighet, service och komfort. Olika typer av sjö- och landtransporter skall komplettera varandra. Snabba persontransporter bör utvecklas för turismen och för lokalbefolkningen, speciellt i skärgården.

Cykel- och vandringsleder med rastplatser och med tydlig information bör finnas på hela Åland. Informationen bör lyfta fram natur- och kulturhistoriska miljöer.

De externa transporterna till och från Åland är av avgörande betydelse för det åländska näringslivet i allmänhet. Landskapsstyrelsens möjligheter att påverka utvecklingen är dock små och det är därför av väsentlig betydelse att samarbeta med rederier, flygbolag och myndigheter både inom och utanför Åland.

Lokalisering

Den stationära turismen utgörs av stugbyar, pensionat, hotell samt konferens-, kurs- och hälsoinrättningar o.dyl.

- * Anläggningar för stationär turism bör lokaliseras i anslutning till befintlig bebyggelse och infrastruktur (vägar, hamnar, va- och elledningar). I skärgården bör turistanläggningar lokaliseras till de bebodda huvudöarna med kommunikationer och tillgång till service. Värdefulla naturområden (naturvårdsinventeringen) bör inte tas i bruk.
- * Anläggningarna bör förfoga över tillräckligt stora markområden (strövområden, vattenområden) av god kvalitet så att störningar på omgivningen minimeras. Strövområden kan i viss mån kompenseras med organiserade aktiviteter.
- * Anläggningarna bör anpassas till den omgivande natur- och kulturmiljön.
- * Anläggningarna bör ha goda funktionella och arkitektoniska kvaliteter.

Till den rörliga turismen hänförs alla besökare som rör sig i

landskapet till lands och till sjöss: cyklister, vandrare, bilister, bussresenärer, småbåtsturister, kanotister, utflyktsbåtpassagerare osv.

- * Utbyggnaden av service för den rörliga turismen bör ske utifrån en helhetsplan.
- * Varje servicepunkt avsedd helt eller delvis för rörlig turism betraktas som en del av ett nätverk där lokalisering och miljö kvalitet inte bara påverkar den enskilda anläggningen utan hela nätverket.

Finansiering

Landskapets medel fördelas så att basturismen utvecklas, främst genom stugor i glesbygden och allmänt genom standardhöjning och säsongförlängning. Landskapet skall också i fortsättningen stöda turismen som kombinationsnäring på landsbygden. För nyinvesteringar ges bidrag medan standardhöjning och kompletterande investeringar i allmänhet har en större andel lånefinansiering.

Gästhamnsbidrag ges fortsättningsvis för att bygga ut ett system av hamnar med hög servicenivå runt hela Åland.

För att initiera, utveckla och organisera anläggningar och större aktivitetssatsningar avsetter landskapet aktiekapital som komplement till övriga stödformer.

Marknadsföring

Landskapsstyrelsen svarar för den övergripande marknadsföringen av Åland medan Ålands Turistförbund som branschorganisation handhar den kommersiella marknadsföringen av Åland som turistmål med finansieringsstöd från landskapet. Marknadsföringen koncentreras till närmarknaderna i Sverige och i Finland. Ålandskon-torens, i Helsingfors och Stockholm, roll i marknadsföringen av Åland kommer att få större betydelse genom särskilda insatser de närmaste åren.

Marknadsföringen internationellt görs i första hand i samarbete med Centralen för Turistfrämjande i riket och olika reseföretag. Turismens inriktning för de nordiska länderna koordineras inom Nordiska Rådets ram.

Utbildning

Landskapsstyrelsen eftersträvar säsongförlängning och heltidsanställd personal med hög kompetens inom turistnäringen.

Specialiseringen på servicenäringar i Ålands högskola, Ålands Hotell- och Restaurangskola, Ålands handelsläroverk och övriga yrkesskolor skall utvecklas.

Landskapsstyrelsen skall också utreda möjligheterna att på Åland ge vidareutbildning på chefsnivå.

Mot bakgrund av allmänt högre krav på service och den internationella integrationsutvecklingen skall språkundervisning ha en framträdande roll i utbildningen.

Behovet av fortbildning inom turistbranschen, särskilt genom studieresor, skall uppmärksammas i högre utsträckning.

Landskapsstyrelsen avser vidare att förbättra och utvidga statistiken avseende turistnäringen.

Landskapsstyrelsen kommer också att utvärdera systemet för klassificering av anläggningar, aktiviteter och verksamheter inom turismen.

Landskapsstyrelsens riktlinjer för turistpolitiken kommer att kompletteras med mera detaljerade mål och principer för beslut och åtgärder.

Mariehamn den 9.1.1991

L a n t r å d

Sune Eriksson

Avdelningschef

Olof Erland

Bilaga

un et d. ... en ...
ne ...

...
...

...
...

...
...

...
...

...

...

...

Bilaga

ÅLANDS LANDSKAPSSTYRELSE
Näringsavdelningen 2.1.1991

ÅLANDSTURISMEN - EN ÖVERSIKT

Med samhällsutvecklingen följer en uppdelning av människors tidsanvändning och konsumtion i mer eller mindre avgränsade sfärer. Dagarna indelas i arbetstid och fritid som i sin tur används för semester, resor, rekreation, nöjen och så vidare.

Enligt internationella statistiska rekommendationer anses en turist vara en person som frivilligt är borta från bostadsorten under minst 24 timmar med undantag för studier, militärtjänstgöring, sjukhusvistelse och liknande. Inom turistnäringen talar man i dag också om resenäring och besöksnäring. Karaktäristiskt för turistnäringen är den mångfald av olika varor och tjänster som erbjuds resande och besökande och som samtidigt kan utnyttjas av den bosatta befolkningen. Allmänt kan vi säga att turistnäringen producerar tjänster för resande som är på semester, affärsresa eller av andra skäl utnyttjar näringens tjänster.

Genom detta diskussionsunderlag vill näringsavdelningen vid Ålands landskapsstyrelse initiera en debatt om Ålandsturismen som kan tillföra synpunkter på det turistpolitiska program som landskapsstyrelsen skall fastställa för att ange ramarna och strategierna för Ålandsturismens utveckling.

Ålandsturismen - en historisk bakgrund

På Åland var gästning och skjutsning sedan gammalt en pålaga som drabbade byarna. Längs postvägarna fanns gästgiverier eller krogar som gav "turistervice" till sjöfarare, fogdar och till enstaka resenärer på genomresa.

Inspirerade av den kontinentala, urbana livsstilen satsade man på 1870-talet på Mariehamn som badort. Kur- och säsonggäster från Sverige, Ryssland och de baltiska provinserna ökade år från år i antal, men första världskriget medförde ett abrupt slut för ålandsturismens badhusepok.

Det societetsbetonade klientelet från badhusepoken ersattes med en mera folklig turism där besöken på Åland närmast kunde betraktas som "lustresor". Naturupplevelser och intresset för Ålands kultur och historia, särskilt mot bakgrund av Ålandsfrågan

I början på 1920-talet, var de huvudsakliga grundarna för en växande "besöksnäring".

År 1930 bildades Ålands Turistförening med ändamålet att "i den åländska hembygdens intresse utveckla och främja turistväsendet inom landskapet samt att arbeta för spridandet av kännedom om ölandet och dess folk".

Föreningen lät bygga en turisthydda på Getabergen och medverkade till en standardhöjning av pensionaten och en förbättring av seglingsmöjligheterna till Mariehamn. En turistbyrå inrättades i staden och de första turistrutterna med buss inleddes. Den åländska turismen - "en framtidsbetonad näringsgren" - började på 30-talet stegvis byggas upp med Ålands Turistförening som organisatorisk plattform.

Andra världskriget satte stopp för turismen och först i slutet på 40-talet började turisterna återvända till Åland.

På 1950-talet ökade intresset för stugor med självhushåll och camping och turismen expanderade bland annat genom organiserade sällskapsresor. Med mekanisering och rationaliseringar inom jordbruket förändrades näringslivet snabbt på Åland. Mariehamns befolkning ökade och skärgårdens och randkommunernas befolkning minskade. Emigrationen till Sverige var omfattande under hela 50-talet. Turismen sågs alltmer som en nyckelnäring för Åland med möjlighet att sprida arbetsplatserna till glesbygden och utnyttja den enorma marknadspotentialen i den höga levnadsstandarden hos Mälardalens befolkning.

Med passagerarbilfärjorna inleddes en ny epok i slutet av 50-talet. Kommunikationerna till Sverige och till riket förbättrades markant och inresandet till Åland steg till ca en halv miljon under 60-talet.

Samtidigt förbättrades också de interna kommunikationerna på Åland och bilen - som fortskaffningsmedel och som förvaringsplats - blev ett väsentligt inslag i turismen.

På 70-talet slog lågpristurismen från Sverige igenom. Ökade inkomster, mera fritid och en hög levnadsstandard gjorde resandet till en massrörelse och trots ökad konkurrens från södernresor ökade inresandet till Åland och översteg i början på 70-talet miljonstrecket. Gränshandeln med främst livsmedel var omfattande. Hotell med konferensrum och stugbyar byggdes upp. Turismen spreds även till skärgården.

1971 anställde landskapsstyrelsen sin första egna turisttjänstemän på basen av ett utredningsarbete om turismens administration i landskapet Åland. Utvecklingsprogram och målsättning för turismens framtid utarbetades. Byrån för turistärenden med 3 tjänster inrättades vid näringsavdelningen 1974.

Massturismen fortsatte på 80-talet med över 1 miljon inresande per år. Bilpassagerarfärjorna ökade i antal och storlek och i slutet av 80-talet satsade flera rederier på kryssningstrafik i

Östersjön. Åretomturismen hade förverkligats, men den landbaserade turismen på Åland var och är fortfarande starkt säsongbunden.

Småbåtsturismen har också expanderat starkt och gästhamnarna i den åländska skärgården har byggts ut.

I slutet av 80-talet påbörjades också flera nya restaurang- och logianläggningar.

Den i början på 70-talet landbaserade "basturismen" med stugor, hotell och camping omfattar i dag drygt 300.000 turister medan övriga resenärer konsumerar alltmer ombord på kryssningsfartyg.

Inkomsterna från den skattefria försäljningen medger låga biljettpreiser och ett mångsidigt utbud av varor, tjänster och nöjen ombord.

Gränshandeln, som var livlig på 60- och 70-talet, har stagnerat på Åland genom ett oförmånligt valutaläge gentemot Sverige. Massturismen har kanaliserats till kryssningsfärjor medan den traditionella stug- och campingturismen är stabil. Också småbåtsturismen ökar medan kongress- och konferensturismen kräver nya investeringar för att kunna konkurrera när kraven på kvalitet i servicen stiger. De höga priserna har märkbart dämpat efterfrågan på senare tid.

Den traditionella landbaserade turismen möter också en allt hårdare konkurrens framför allt genom en utbyggnad av aktiviteter, främst för familjer, både i Finland och Sverige.

Turismen på Åland har stor samhällsekonomisk betydelse och ringverkningarna på lantbruk, fiske, livsmedelsindustri, transporter, finansiella tjänster m.m. är stora. Sysselsättningen inom turistverksamheten är ca 1.800 årsarbetsplatser fördelade på närmare 4.000 personer och till stor del koncentrerad till högsäsongen under sex veckor i juni - juli - augusti. Sysselsättningen motsvarar 15 procent av den totala sysselsättningen på Åland vilket kan jämföras med några procent i de nordiska länderna.

Färjetrafikens expansion har medfört att lönerna i turistbranschen är relativt höga också på land och det är allmänt brist på kompetent personal även om antalet utbildade ökar.

Landskapets målsättning från 1974

Landskapsstyrelsen angav i ett meddelande till landstinget 1974 (nr 1 1973/74) riktlinjer och allmänna målsättningar för turismen.

Utgångspunkten var den av landstinget antagna allmänna målsättningen för hela näringslivet:

"Den åländska befolkningen bör tillförsäkras full sysselsättning och i förhållande till närliggande regioner fullgod ekonomisk standard inom sitt eget område."

Landskapet bör undergå en möjligast snabb ekonomisk tillväxt under hänsynstagande till att särskilt näringslivets struktur och lokalisering samt befolkningsförhållandena i olika regioner utvecklas så att samhällsbalansen upprätthålles i landskapet i enlighet med dess särförhållanden".

Målsättningen var att turismen utformas, dimensioneras och lokaliseras med tanke på att ge största samhällsnytta med ett minimum av olägenheter. Turistnäringarna skulle höja ålänningarnas levnadsstandard genom skapande av säkra arbetsplatser för framtiden.

Vidare angavs i landskapsstyrelsens meddelande följande:

"Vid utvecklingen av turistnäringarna bör hänsyn tas till naturliga förutsättningar. Investeringarna bör grunda sig på långsiktiga ekonomiska bedömningar. I den mån landskapets satsningar kan inverka på utbyggnad av turistanläggningar bör strävan vara att åstadkomma ett konkurrenskraftigt alternativ för den egna befolkningen att stanna hemma d.v.s. skapa en välavlönad basnäring av turismen. Målet för utbyggnaden av turistnäringarna bör vara att de förmår hävda sig i konkurrensen om arbetskraften med övriga näringar inom regionen och i jämförelse med närliggande regioner. Året-om-turismen bör sålunda vidareutvecklas och säsongturismen förlängas så att särskilt skärgården och glesbygdsområdena gagnas.

Marken bör disponeras för rörligt friluftsliv, bebyggelse och andra anläggningar så att man icke spolierar de naturvärden som ytterst ligger till grund för såväl turistnäringarna som den egna befolkningens trivsel.

Landskapsstyrelsen strävar till att utbyggnaden av turistnäringarna sker i takt med vad det lokala behovet av arbetsplatser förutsätter. Ifall utbyggnadstakten äventyrar samhällsbalansen eller är ett hot mot miljön bör samhällsbalansen och miljön prioriteras.

Landskapsstödet till turistnäringarna bör användas som ett regionalpolitiskt medel för de utvecklingssvaga områdena i landskapets glesbygder på landsbygden och i skärgården. I

mån av möjlighet bör samhället med sina stödåtgärder påverka turistanläggningarnas lokalisering så att landsbygd och skärgård bibehålls levande och att befolkningen där tillförsäkras utkomst och service. Också projekt i tätorterna bör stödas så framt de inte står i strid med den allmänna målsättningen".

I ekonomisk-politiskt program för landskapet Åland 1982-86 (ÅU 1982:5) ansåg ekonomiska rådet att turismen har stora utvecklingsmöjligheter. I programmet angavs följande målsättning för turismen:

"Målet för turismen är att utveckla den till en mångsidig och kvalitativ åretom-näring med regionalt fördelade turistcentra som skapar en stabil sysselsättning. Samtidigt bör gårdsbruksturismen byggas ut särskilt i anslutning till näringskombination. Turismen bör inriktas så att den beaktar natur- och miljörestriktioner och lokalbefolkningens intressen och behov. Finansieringsfrågorna och tillgången på riskkapital bör beaktas. Turismutbildningen bör byggas ut".

Tyngdpunkten i turistpolitiken har varit standardhöjning för befintliga anläggningar, nya anläggningar främst i skärgårds- och randkommunerna samt aktiviteter för turismen. Miljöfrågorna har också betonats allt starkare på senare år.

Ett "mångfunktionellt konferensutrymme" med offentliga utrymmen för kongresser, kulturaktiviteter, utställningar m.m. i anslutning till hotell Arkipelag har aktualiserats på olika sätt, men stupat på organisations- och finansieringsfrågorna.

Nordiskt samarbete

Behandlingen av turistfrågorna sker allt mera likartat i de nordiska länderna. Ansvaret för hanteringen ligger numera i flertalet nordiska länder på handels- och industriministerierna.

De nordiska länderna har en lång tradition av samarbete inom turismen. Detta samarbete skötte länge av ländernas ministrar för nordiskt samarbete men 1989 etablerades ett ministerråd bestående av de för turismen ansvariga ministrarna i respektive land.

Ansvaret för de löpande frågorna av administrativ natur har ålagts en kommitté bestående av tjänstemän från respektive ministerium. Denna grupp var tidigare organiserad som ett utskott under samsarbetsministrarna men är från 1990 en nordisk ämbetsmannakommitté underställd turistministrarna (ÄK-T).

ÄK-T fungerar som ett forum för erfarenhetsutbyte och information och för diskussion angående stärkandet av turismen till de nordiska länderna. Kommittén har ansvaret för genomförandet av det nordiska turistprogrammet. Vidare utgör arbetet i kommittén en bas för nordisk samverkan i olika internationella fora, såsom OECDs turistkommitté m.fl.

I ministerrådets budget förfogar turistsektorn över 2 miljoner DKK. Medlen används till projektverksamhet inom ett antal intresseområden. En hård prioritering av verksamheten är nödvändig.

Sedan länge samarbetar också ländernas turistråd genom Nordiska turistrådet. Samarbetet sker på områden som gemensamma turistkontor i vissa länder, marknadsföringssamarbete, marknadsundersökningar, forskningsutbyte m.m.

Ett ministerrådsförslag till nordiskt samsarbetsprogram för turism översändes till Nordiska rådet den 9 december 1988 (Dok B 93/t och A 856/t).

Vid rådsbehandlingen av programmet ansågs att programmet borde konkretiseras och vidare framfördes i rekommendation nr 21/1989 ett antal förslag till åtgärder ministerrådet borde vidta inom olika områden för att genomföra programmet. Programmet fastställdes därefter av ministerrådet (turistministrarna) den 11 maj 1989.

Programmet gäller i tre år, 1990-92, varefter en utvärdering skall ske.

I programmets inledande fas används huvudsakligen projektmedel från turistsektorn vad avser ministerrådets del i genomförandet. Målsättningen är dock att i ett senare skede etablera en samfinansiering av åtgärderna med andra sektorer inom ministerrådsorganisationen och i vissa fall också med andra aktörer, t.ex. turistnäringen.

Programmet kompletteras varje år med en aktivitetsplan.

I programmet utpekas några intresseområden som är gemensamma för samtliga nordiska länder och som ägnar sig för samarbete.

- * Att förbättra bytesbalansen
- * Att göra det lättare att semestra i eget land
- * Att förbättra förutsättningarna för turistbranschens företag
- * Att skapa trygga företag.

Mot denna bakgrund framkommer tre huvudmålsättningar:

- a. Att öka det inomnordiska resandet
- b. Att förmå fler utomnordiska turister att göra Norden till resmål
- c. Att utveckla turistnäringen.

De enskilda nordiska ländernas turistpolitiska program betonar i allmänhet den internationella konkurrensen och bytesbalansproblemen. Turistsatsningarna inriktas ofta på affärsturism och på att stärka företagens konkurrenskraft. Turismens regionala och kulturella betydelse har också en framträdande roll i de nordiska ländernas program.

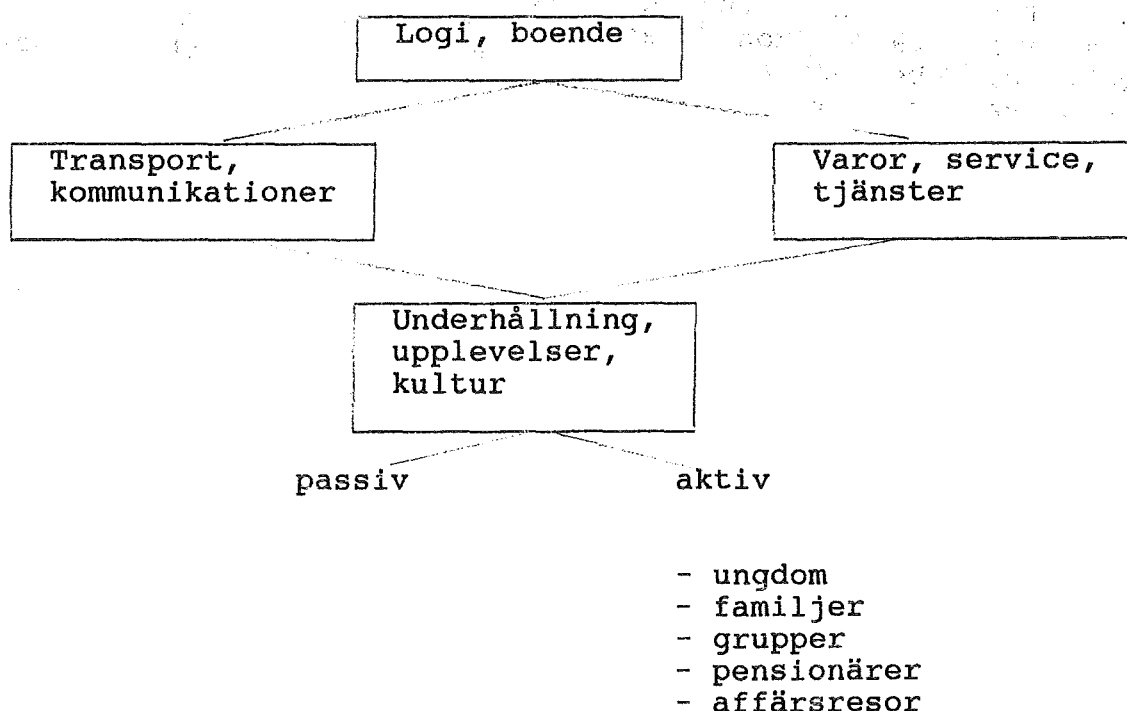
Problembilden

Enligt WTO (World Travel Organisation) ökade den internationella turismen i genomsnitt med 6 % under 1970-talet. Prognoserna pekar på en fortsatt något lägre tillväxt på ca 5 % med en fördubbling av antalet internationella turistresor fram mot år 2000.

För de nordiska länderna är turistbalansen negativ, d.v.s. man konsumerar mer utomlands än vad turisterna gör i det egna landet. Allt fler länder inser turismens betydelse och satsar för att öka inresandet. Sektorn växer genom fler semesterresor, affärsresor och ett ökat ungdomsresande. Konkurrensen är hård och ökar.

Tidigare former av turism kompletteras och ersätt av en mera sammansatt turism där upplevelser och kulturella inslag ökar.

Nedanstående figur visar turismens olika komponenter.

De olika delarna i turistens konsumtion sammanfogas alltmer i en helhet med höga krav på varje komponent.

Allmänna utvecklingstendenser

Utvecklingstendenserna i turistens efterfrågan på 90-talet kan inringas med följande nyckelord

- personlig utveckling
- socialt sammanhang, kultur
- kvalitet
- variation, mångfald
- intuition, kreativitet

Samhällsstrukturen och den ekonomiska ordningen förändras med högre krav på utbildning, kulturutbud, fritidsaktiviteter, hälsa och boende. Samhällen som karaktäriseras av ren miljö, oförstörd natur, rikt kulturliv, kvalitet, hög levnadsstandard blir alternativ till storstadsnöjen och badorter.

Samhällsförändringarna i Europa och avskaffandet av olika hinder för varors, tjänsters och personers rörlighet medför ett ökat antal resor och en hårdare konkurrens inom turismen.

Samtidigt kan harmoniseringen av skatter och avgifter och ett eventuellt avskaffande av skattefriförsäljning drastiskt förändra förutsättningarna för t.ex. transporter och kryssningstrafik.

Avregleringen av flygtrafiken och utvecklingen av transporter kommer att förkorta avstånden och göra resorna billigare.

När inkomsterna ökar och den lediga tiden blir längre förändras resestrukturen. Ungdomar, handikappade och äldre reser mera och ställer nya krav på turistnäringslivet. På senare år har speciellt affärsturismen och konferens- och kongressmarknaden expanderat och nya produkter utvecklas kontinuerligt.

Efterfrågan på specialiserade resor kommer att öka. Särskilda aktiviteter och evenemang, historia, kultur och natur kommer att bli allt viktigare inom turismen.

Ålandsturismen

Den åländska turismen har hittills haft en relativt låg profil utan uppseendeväckande profilbärare och en liten grad av specialisering. Den åländska strategin har varit att utveckla en regionalt spridd, småskalig turism för fritidsturister. På senare år har också affärsturismen utvecklats, särskilt genom mindre konferenser.

I flera sammanhang, bl.a. i "Strategisk plan för åländsk turistnäringslivet" från 1987, har man påpekat att Åland saknar en profil för turismen. Profil kan avse en profilbärare såsom "Mariehamns centrum", "Hotell Arkipelag" eller "Kastelholm" i den strategiska turistplanen, eller en specialisering/segmentering på t.ex. fiske, golf eller affärsresor.

För att tydligare illustrera olika strategier för turismen kan vi skilja mellan

- A. Natur- och miljöanpassad turism som integreras i samhället och inom en viss volymgräns förstärker samhällsutveck-

lingen genom ekonomiska och kulturella effekter (öppenhet, mångfald).

B. Anläggningsenklaiver för turismen med varierande positiva och negativa effekter på naturmiljö, lokalbefolkning, kultur, trivsel etc.

Den åländska basturismen med uthyrningsstugor, småbåtsturism och mindre logianläggningar har hittills haft tyngdpunkten i A, den integrerade strategin. Basturismen på kanske 300.000 turister är stabil och många återkommer år efter år utan påverkan av marknadsföringsaktiviteter.

Utöver den "tysta" basturismen, finns ett stort antal kryssningsresenärer och på senare år ett ökande antal konferensgäster.

Strategi B med koncentrerade anläggningar har aktualiserats i samband med utvecklingen av Kastelholmsområdet och med förslag till en kongressanläggning i anslutning till hotell Arkipelag. Många regioner i Sverige och Finland har satsat på större anläggningar för turister - kongress- och konferensanläggningar, Sommarland, Wasalandia, parker etc - och konkurrensen om besökarna har blivit allt hårdare.

Det är en vanlig uppfattning att Åland har för lite aktiviteter och för låg kvalitet på de tjänster som bjuds för att kunna konkurrera med den närmaste omgivningen.

Marknadsföringen av Åland får en stor dragkraft från passagerar- och kryssningsrederier men avsaknaden av tydliga strategier medför att också marknadsföringen blir diffus. Den operativa, kommersiella marknadsföringen handhas av Ålands Turistförbund med finansiering från turistföretagen och landskapsstyrelsen. Förbundet har koncentrerat marknadsföringen till sex produktområden: "Aktiv rekreation - Golf - Sportfiske - Fritidsbåtarna - Lillsemester - Kreativ konferens".

Den allmänna marknadsföringen av Åland kan, och bör, utvecklas men kräver en mera preciserad långsiktig målsättning för att bli effektiv.

Större anläggningar medför att mera kapital binds upp och lönsamhetskraven och riskerna ökar, speciellt mot bakgrund av det känsliga valutaberoendet gentemot Sverige.

Den åländska turismen har också en volym som anstränger kapaciteten under högsäsong. Svårigheten att få tag i arbetskraft gör att man ibland utnyttjar icke kvalificerad personal och att en del anläggningar är underbemannade med en försämrad service till turisterna som följd.

Trängseln anses vara påtaglig på många håll - hamnar, vägar, färjor, butiker - under högsäsongen och frestar också på naturmiljön. Allmänt är dock turismen numera en accepterad näring på hela Åland och turisterna visar i allmänhet vederbörlig respekt för naturmiljön.

Enskilda näringsidkare vill oftast maximera volymen, men samhällsekoniskt torde en jämnare sysselsättning med ett högre förädlingsvärde per sysselsatt vara mera lönsamt.

I sammanfattning kan vi precisera problembilden för den åländska turismen kring

- volym
- profil, inriktning
- konkurrens
- kvalitet

mot bakgrund av marknadens nya krav genom förändringar i samhället såsom inkomster, fritid, rörlighet och internationalisering.

Målsättning och strategier

Den allmänna målsättningen för näringslivets utveckling på Åland kan anges i fyra punkter:

1. Mångsidig näringsstruktur

Den åländska ekonomins beroende av omgivande regioner gör näringslivet känsligt för konjunkturer och strukturförändringar. Ett småskaligt, flexibelt och mångsidigt näringsliv tar bäst tillvara möjligheterna och minimerar riskerna för stora förändringar i samhällsekonomin.

2. Geografisk spridning av aktiviteter

Till den åländska kultur- och naturmiljön hör ett öppet landskap och en levande landsbygd. Förutsättningarna för utkomst i glesbygden förändras över tiden beroende på naturtillgångar, värderingar, marknader etc.

Regionalbalans är en viktig del i målsättningen för samhällets utveckling.

De viktigaste näringarna för att möjliggöra bosättning i glesbygd är jordbruk, skogsbruk, fiske/fiskodling, turism och olika tjänster inom den offentliga sektorn. Infrastruktur såsom kommunikationer och utbildning är av avgörande betydelse för bosättning och näringsverksamhet.

3. Kompetensutveckling

Samhällsutvecklingen i vår omvärld medför högre inkomster, utvecklad välfärd och högre krav på standard och kvalitet. Inom alla områden ökar konkurrensen och ställer krav på kunskaper och kompetens.

För att upprätthålla en hög kompetens inom näringslivet krävs resurser för bland annat utbildning och det krävs att resurserna koncentreras till väsentliga, strategiska områden.

4. Samhällskvalitet

Näringspolitiken inriktas på att förbättra förutsättningarna för åländska företagare att utveckla näringsverksamheten och att konkurrera på marknaden. Ytterst syftar näringspolitiken till att utveckla samhällsekonomin och välfärden för alla. När den materiella välfärden ökar för alla ställs också i högre utsträck-

ning andra krav på samhället. Kulturutbud, utbildningsmöjligheter, hälso- och sjukvård, barnomsorg, vården för äldre o.s.v. blir allt viktigare komponenter i det som kan kallas samhällskvalitet.

Välfärden och samhällskvaliteten på Åland kan - även om den är på jämförelsevis hög nivå i Norden - utvecklas. En grundläggande och mycket viktig resurs för att utveckla samhällets kvalitet på Åland är dock den unika natur- och kulturmiljön.

De näringspolitiska åtgärderna i stort inriktas på

- regionalpolitik
- utvecklingspolitik

för att skapa regionalbalans med spridning av boende och näringsverksamhet anpassad till natur- och kulturmiljön och för att utveckla näringslivets kompetens och konkurrensförmåga.

Liksom övriga näringar utvecklas turistnäringen i huvudsak genom enskilda näringsidkares initiativ. Landskapsstyrelsens roll är att medverka till att förbättra verksamhetsförutsättningarna i allmänhet, att stimulera verksamheten så att den regionala balansen förbättras och att medverka med finansiellt stöd för utvecklingsinsatser, speciellt för nya verksamheter. I turistpolitiken har landskapet en särskild roll som samordnare av marknadsföringen av Åland. Ålands Turistförbund svarar efter en omorganisation 1988 för den direkta kommersiella marknadsföringen med finansiellt bidrag (i princip 50 procent av kostnaderna) från landskapet. Omorganisationen skall utvärderas inför budgetåret 1991.

Ålands särdrag

Turistnäringen har stor betydelse för den regionala balansen och blir därför också i fortsättningen ett viktigt inslag i regionalpolitiken.

Utveckling av turismen tar sin utgångspunkt i tre områden som är specifika för Åland:

- I Den unika natur- och kulturmiljön
- II Ålands historia och den åländska självstyrelsen
- III Ålands sjöfartstraditioner och havsmiljö.

Dessa utgångspunkter ger en naturlig grund för Ålandsturismens profil, där natur- och kulturmiljön måste utnyttjas så att den bevaras medan de andra utgångspunkterna mera måste lyftas fram och utvecklas.

En viktig strategi är att om möjligt reglera och dimensionera turismen så att det åländska samhällets särdrag (utgångspunkterna

I-III) förstärks.

Basturism

Tyngdpunkten i Ålandsturismen bör därför också i fortsättningen vara en natur- och miljöanpassad turism som är relativt integrerad i samhället. Denna basturism utnyttjar naturliga förutsättningar och småskaliga anläggningar utspridda i landskapet.

Utöver stugturism, camping och den turism som hänförs till mindre logianläggningar kan småbåtsturismen och gruppresorna som är särskilt viktiga under för- och eftersäsong, räknas in i den åländska stabila basturismen.

Genom en fortsatt utbyggnad av gästhamnssystemet runt hela Åland med en utvidgad service kan verksamheten styras till lämpliga platser för att minska trycket på miljön. För basturismen är det viktigt med kommunikationer och grundläggande service i hela landskapet i enlighet med landskapets regionalpolitik.

För småbåtsturismen finns också behov av utprickning av nya farleder.

Aktiviteter och upplevelser

Den traditionella basturismen utgör kärnan också i framtidens turism på Åland men attraktionskraften måste stärkas genom en tydligare profil och genom utveckling av aktiviteter och möjligheter till upplevelser. Samtidigt förstärks också intresset hos kryssningsresenärer i allmänhet och speciellt för Åland som ett attraktivt resmål för Östersjöns kryssningstrafik. Profilen anges genom en utveckling kring de tre utgångspunkterna

- natur- och kulturmiljön
- historia och självstyrelse
- sjöfart och hav.

En avgörande och grundläggande förutsättning för Ålandsturismen är fortsatta goda kommunikationer med bilpassagerarfärjor till och från Åland.

Utöver basturismen finns ett stort antal turister som styrs av det kommersiella utbudet från färjor, hotell och anläggningar. Den marknaden påverkas mera av kommersiella insatser än av turistpolitiska åtgärder. Intresset för att återkomma till Åland som "basturister" är dock beroende av den allmänna Ålandsbilden, tillgången till aktiviteter och upplevelser och hur den åländska turistprofilen framförs.

Den huvudsakliga uppgiften för turistpolitiken blir att stödja aktiviteter och utveckla möjligheterna till upplevelser i

enlighet med den åländska profilen.

Följande kan utgöra grunden för en diskussion om turistpolitikens inriktning på olika åtgärdsområden.

Aktivitetsutveckling

- * Utveckla aktiviteter kring fiske (ÅTF)
- * Förbättra möjligheterna till bad runt hela Åland
- * Åretom badanläggning för turister och allmänheten
- * Nya golfbanor på västra och norra Åland
- * Fortsatt utveckling av Kastelholm/Bomarsundsområdet, men med utveckling också i andra regioner för att sprida turismen
- * Idrotts-, utställnings- och mässanläggning
- * Särskilda aktiviteter för familjer
- * Aktiviteter för ungdomen som är en växande och ekonomiskt betydelsefull grupp
- * Inrättandet av ett utvecklingsbolag för turism för att initiera, utveckla och organisera anläggningar och aktiviteter, finansierat av landskapet och näringslivet.

Programutbud

- * Kartläggning av natur- och kulturmiljön samt historiska platser
- * Program kring natur- och kulturmiljön, historiska platser och genomförande av olika evenemang.
- * Inrättande av en programorganisation med anknytning till landskapsstyrelsen och Ålands Turistförbund för professionell planering och genomförande av program och olika evenemang inom kultur och underhållning. Enskilda turister, familjer och grupper skall kunna erbjudas alternativ till de rent kommersiella produkterna inom t.ex. följande områden:
 - Historia
 - Självstyrelse
 - Ålands natur, flora och fauna
 - Familjeaktiviteter
 - Musik
 - Teater

- Ungdomsaktiviteter

Bygdegårdar

- * Stöd till lokala initiativ för t.ex. renovering av äldre gårdar och kulturmiljöer till bygdegårdar med evenemang, fester, konstutställningar, bygdemuséer, mindre konferenser och seminarier etc. Verksamheten skall vara lokalt styrd och anpassad för att dels stärka den egna kulturen och dels vara till nytta för turismen.

Sjöfartskvarter

- Den åländska sjöfartstraditionen är unik i världen och tar delvis tillvara genom fartygsbyggarna Albanus och Linden.
- * Erfarenheterna hittills visar att det finns en stor potential för turismen. För att tillvarata den potentialen och utveckla traditionerna bör en permanent plats finnas för fartygsbyggen, hantverk, försäljning och andra aktiviteter. En koncentration av magasin, olika byggnader och en varvsanläggning med hamnplatser för olika båtar och fartyg från olika tidsperioder kunde utgöra en internationellt intressant attraktion som ger Åland en klar profil.* Samtidigt tas traditioner och kunnande som blir allt mera sällsynt och därför värdefulla tillvara.

Kvalitet och kompetens

Krav på kvalitet och kompetens gäller genomgående för hela näringslivet. Inom turistnäringen krävs professionell marknadsföring, planering och genomförande av aktiviteter och program.

Företagare och anställda behöver möjlighet att bygga upp kompetensen genom utbildning.

Ålands hotell- och restaurangskola har visat sig fylla ett stort behov och utbildningen kan utvidgas med kurser på yrkeshögskolenivå för vidareutbildning och med specialkurser främst på chefs- och ledningsnivå inom servicenäringsna.

På Åland finns traditioner inom hantverket som kan tas tillvara genom framtagning av hantverksprodukter av hög kvalitet. Åländsk design kan genom satsning på hög kvalitet, utformning och strängt urval bli ett inslag i turistnäringens kvalitetsprofil och samtidigt ge sysselsättning.

Kvalitétén i stugor, logianläggningar och restauranger kan

höjas genom striktare krav på standard och utrustning som sanktioneras av landskapsstyrelsen och därmed ges en mera officiell prägel än i dag.

Historia och självstyrelse

Ålands unika självstyrelse och samhällsmodell kan i högre utsträckning marknadsföras som en attraktion i sig med tydligare program som hänvisar till muséer, historiska platser och institutioner.

Självstyrelsen som unik, internationell modell för regioner och minoritetsgrupper samt Ålands demilitarisering kunde utgöra en bas för en viss permanent verksamhet såsom ett fredssekretariat med samordning- och informationsuppgifter, sekretariat för självstyrande regioner, nordiska eller europeiska organisationer osv.

Verksamheten kan anslutas till en konferens- och kongressanläggning med allmänskulturell inriktning.

Anläggningens internationella karaktär kunde motivera statliga eller nordiska finansieringsstöd och den kommersiella spridningseffekten för bl.a. turismen borde vara motiv för näringslivets intresse att delta i finansieringen.

Landskapet bör via ett bolag som äger anläggningarna stå för större delen av aktiekapitalet medan driften sköts professionellt och anslutet till hotell Arkipelag.

Lokalisering

Utifrån lokaliserings- och markanvändningssynpunkter kan turismen delas upp i två kategorier, rörlig och stationär turism.

Stationär turism

Den stationära turismen utgörs av stugbyar, pensionat, hotell samt konferens-, kurs- och hälsoinrättningar o.dyl. Den påverkar framför allt sin närmaste omgivning. Anläggningarna behöver i allmänhet inte samordnas inbördes, även om vissa lokala fördelar kan uppnås genom samspel mellan större och mindre anläggningar och anläggningar av olika klass (t.ex. Eckerö).

Lokaliseringskriterier:

- 1) Anläggningar för stationär turism bör lokaliseras i anslutning till befintlig bebyggelse och infrastruktur

(vägar, hamnar, va- och elledningar). I skärgården bör turistanläggningar lokaliseras till de bebodda huvudöarna. Värdefulla naturområden (naturvårdsinventeringen) bör inte tas i bruk.

- 2) Anläggningarna bör förfoga över tillräckligt stora markområden (strövområden, vattenområden) av god kvalitet så att störningar på omgivningen minimeras. Strövområden kan i viss mån kompenseras med organiserade aktiviteter.

Kvalitetskrav:

- 1) Anläggningarna bör anpassas till den omgivande natur- och kulturmiljön.
- 2) Anläggningarna bör ha goda funktionella och arkitektoniska kvaliteter.

Rörlig turism

Till den rörliga turismen hänförs alla besökare, som rör sig i landskapet till lands och till sjöss: cyklister, vandrare, bilister, bussresenärer, småbåtturister, kanotister, utflyktsbåtspassagerare osv. Utbyggnaden av service för den rörliga turismen bör ske utifrån en helhetsplan. Varje servicepunkt avsedd helt eller delvis för rörlig turism betraktas som en del av ett nätverk där lokalisering och miljö kvalitet inte bara påverkar den enskilda anläggningen utan hela nätverket.

Planeringen av nätverk för rörlig turism har påbörjats i samarbete mellan landskapsstyrelsen, turistförbundet och kommunerna. Första skedet i arbetet gäller utvecklandet av ett cykelvägnät 1990-92. Förslag till gästhamnsnät finns i regionplaneutkastet 1988. Nätverket för rörlig turism skall vidareutvecklas med avseende på vandringsleder, rastplatser, sevärdheter osv.

Bedömning av turistanläggningars lokalisering

Generella anvisningar om lokalisering av turistanläggningar är svåra att utforma så att de får en praktiskt styrande effekt. För att uppnå goda resultat bör varje turistanläggning lämplighetsprövas ur såväl markanvändnings- som nätverkssynpunkt samt med avseende på miljöeffekten.

Reglering

En oreglerad turism innebär att alla näringsidkare sammanlagt medverkar till att volymen maximeras. Samhällsekonomiskt finns det en gräns där kostnaderna för slitage på

natur- och kulturmiljön, trängsel, otrivsel, överhettad arbetsmarknad osv. blir högre än intäkterna.

Den övergripande näringspolitiken måste ta ställning till näringsstrukturens samband med målsättningen för samhällsutvecklingen och påverkan på samhällsekonomin. Är turismens volym anpassad till den åländska natur- och kulturmiljön? Är arbetskraften undersysselsatt d.v.s. kan sysselsättningen bli mera kvalificerad och därigenom ge ett större bidrag till samhällsekonomin?

Genom krav på kompetens hos arbetskraften och högre standard på turistanläggningarna kan man åstadkomma en viss utjämning av efterfrågan. "Marginalanläggningar" som enbart utnyttjar högsäsongen får svårare att klara sig och säsongvariationerna blir därmed mindre.

Den interna turisttrafiken är till stor del uppbyggd kring privatbilism med luftföreningar och trängsel under högsäsong, speciellt på skärgårdsfärjorna, som följd. Kollektivtrafiken är ett otillräckligt alternativ idag. I många fall är den egna bilen motiverad men med en reglering av privatbilismen för turister kunde trängseln och otrivseln minska samtidigt som överhettningen på marknaden under högsäsong kunde minska.

Avgifter för icke-åländska bilar på skärgårdsfärjorna skulle minska genomfartstrafiken och köerna och därigenom spara den känsliga skärgårdsmiljön. En avgift för miljödämål och för utveckling av den interna kollektivtrafiken skulle knappast avskräcka de turister som väljer Åland som mål på grund av den unika natur- och kulturmiljön och för hög standard och kvalitet.

En reglering av turismen så att kapaciteten - arbetskraft, kapital, naturtillgångar etc. - utnyttjas bättre och effektivare måste diskuteras i samband med näringspolitiken i stort, och mot bakgrund av landskapsstyrelsen begränsade regleringsinstrument.

Differentierad beskattning

Olika avgifter med syfte att förbättra samhällsekonomin, minska påverkan på miljön, utveckla kollektivtrafiken och styra turistströmmarna regionalt och tidsmässigt, är en möjlig strategi.

En annan strategi är att försöka påverka verksamhetsförutsättningarna genom att förmå riksmyndigheterna att införa lägre skattesatser eller skattefrihet för t.ex. restaurangnäringen.

Införande av fastighetsskatt och omsättningsskatt på logi som nu planeras skulle vara till direkt nackdel för turismen

på Åland.

Turismens internationella karaktär motiverar en beskattning på samma nivå som konkurrenternas. För Åland utgör den landbaserade turismens konkurrens med kryssningsfärjorna ett motiv för sänkta skatter och avgifter.

Det är också troligt att sänkta skattesatser totalt höjer skatteintäkterna genom en högre volym. Differentierade skatter kan införas i hela landet för turistkonsumtionen, men det finns också motiv att införa en regionalt differentierad omsättningsskatt för t.ex. Åland och Lappland. Transportkostnaderna och andra geografiska omständigheter gör Åland till ett av landets dyraste områden samtidigt som regionen är av stor betydelse för bytesbalansen både genom inhemskt resande och turister från utlandet.

Slutsatser

Översikten av turistnäringen beskriver olika strategier, visar på en rad problemområden och anger en rad förslag till åtgärder.

Landskapsstyrelsen kommer att under våren 1991 fastställa ett turistpolitiskt program.

Mera koncentrerade, medvetna och verkningsfulla satsningar blir möjliga då självstyrelselagsrevisionens budgeteringssystem införs.

1918/1919

5. 10. 1918. In der Nacht vom 4. auf den 5. Oktober 1918. In der Nacht vom 4. auf den 5. Oktober 1918. In der Nacht vom 4. auf den 5. Oktober 1918.

Die Nacht vom 4. auf den 5. Oktober 1918. In der Nacht vom 4. auf den 5. Oktober 1918. In der Nacht vom 4. auf den 5. Oktober 1918.

Die Nacht vom 4. auf den 5. Oktober 1918. In der Nacht vom 4. auf den 5. Oktober 1918. In der Nacht vom 4. auf den 5. Oktober 1918.